

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/70-12>
УДК 330.3

Костецька І. І.

кандидатка економічних наук, докторантка кафедри економіки,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5340-0145>

Kostetska Iryna

PhD, Postdoctoral Researcher at the Department of Economics,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА В КОНТЕКСТІ СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ ENVIRONMENTAL POLICY IN THE CONTEXT OF RURAL DEVELOPMENT

Органи місцевого самоврядування після реформи децентралізації отримали автономність, і відповідно відповідальність за ефективну діяльність. Як результат, перевага в останній період найчастіше надається багатofункціональності території. Одним з основних викликів сьогодення є різке погіршення через війну стану навколишнього природного середовища. Саме тому, в найближчій перспективі постає потреба в реалізації ряду ефективних заходів і проектів. Об'єктом дослідження обрано Львівську область (Україна) і Люблінське воєводство (Польща). Представлено огляд політики розвитку та захисту навколишнього середовища. У рамках дослідження розглянуто законодавчі документи у сфері охорони навколишнього середовища двох країн, а також документи на регіональному рівні (тобто двох областей). За результатом дослідження представлено діючу систему планування і внесено пропозиції щодо покращення її системи.

Ключові слова: екологічна політика, програми, сільські території, сільський розвиток, Green Deal.

Following the decentralization reform, local self-government entities in Ukraine have experienced a boost in their authority and responsibility for effective local governance. They are currently actively exploring innovative approaches to foster development, with a particular emphasis on multifunctional strategies. Given the significant environmental degradation caused by the ongoing war, it is crucial to take prompt action through a variety of measures and initiatives. The necessity for further research is driven by the need to develop a concept of systemic planning at the local level to enhance the effectiveness of environmental policies. International commitments, as well as the imperative to improve the standard of living and ensure citizen safety, compel the creation of an efficient system that combines economic development programming with the requirements of environmental protection. In this study, the choice of neighboring regions, specifically Lviv Oblast in Ukraine and Lublin Voivodeship in Poland, was made based on their shared natural conditions and cultural heritage. This research holds great importance as it draws valuable insights from the border regions of Poland, serving as exemplary models for Ukrainian counterparts aspiring to integrate into the European Union. The study provides a comprehensive overview of environmental policies and strategic frameworks that underpin the progress and functioning of these regions. Legislative instruments pertaining to environmental protection in both countries, as well as regional-level documents from Lviv Oblast and Lublin Voivodeship, were thoroughly examined. The analysis of the existing planning system has yielded a proposal for its improvement. The core concept revolves around fostering cooperative solutions and integrating them into strategic plans, empowering local strategies to drive environmental preservation and sustainable development. With Ukraine's attainment of candidate status in the European Union in 2022, future plans and strategic documents must align with the EU standards. The experience of Poland, which has already undergone the path of European integration, can play a significant role in guiding Ukraine's aspirations.

Keywords: environmental policy, programs, rural areas, rural development, Green Deal.

Постановка проблеми. Антропогенне навантаження на навколишнє середовище в Україні протягом останнього періоду перевищує відповідні показники у кілька разів. До загальної ситуації в країні за останній рік додалася війна, постійні вибухи значно погіршують стан довкілля і завдають удару по екології. На платформі Центру екологічних ініціатив Екодія щоразу з'являється більше публікацій щодо теми екоциду [7]. При таких складних обставинах реалізація екологічної політики держави та вирішення місцевих екологічних проблем є досить важливим. Формування внутрішньої та зовнішньої політики є складними напрями, які пов'язані, зокрема, з відновленням природних ресурсів, забезпеченням стабільності природоохоронної системи, безпеки існування населення, впровадження ефективних механізмів екологічної політики, а також покращення через діяльність органів місцевого самоврядування [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження тематики щодо екологічної політики, зокрема, в сільському розвитку проводило ряд вітчизняних вчених, а саме Бурдак В., Макар Ю. [1], Стегней М. [3], Фесюк В., Мороз І. [6]. Багато наукових праць є і в зарубіжних науковців: Баран-Зглобіцька В. [8], Вятрак А. [13], Карачун З. [14].

Необхідність подальшого досліджень обумовлена потребою, щодо розробки концепції системного планування на локальному рівні для підвищення ефективності екологічної політики. Міжнародні зобов'язання, а також потреба в покращенні рівня і безпеки життя громадян змушують розробити ефективну систему, яка буде поєднувати програмування економічного розвитку з потребами захисту природного середовища. Для цього необхідна підготовка формальних основ і набору відповідних інструментів, які дозволять ефективно реалізувати екологічну політику в управлінні розвитком на різних рівнях територіального поділу.

Мета дослідження – проведення оцінки екологічної політики та стратегічних програм територіальних одиниць в прикордонних регіонах України та Польщі. За результатами дослідження запропонувати ефективну модель, де екологічна політика в стратегічних документах відіграватиме важливу роль для покращення стану навколишнього природного середовища.

Об'єкт дослідження: стратегічні документи щодо екологічної політики на трьох рівнях країна-область-громада, для порівняння стану екологічної політики увага зосереджена

на прикордонних територіальних одиницях в Україні та Польщі.

Виклад основного матеріалу. Сучасний світ стоїть перед викликом глобальної зміни клімату та його катастрофічних наслідків. Одним із напрямків опору цьому виклику є концепція Green Deal, яка передбачає досягнення кліматичної нейтральності Європи не пізніше 2050 р. Підписання Паризької угоди у 2015 р. окреслило нові міжнародні зобов'язання держав у контексті посилення кліматичної політики. Ці зміни безпосередньо впливають на країни-партнери – Україну, і, зокрема на країни-члени Європейського Союзу, де зараз формується оновлена спільна кліматична політика.

Важливим документом є Порядок денний розвитку після 2015 року: «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року» (17 цілей сталого розвитку), який був ухвалений 25 вересня 2015 року Генеральною Асамблеєю ООН. Досягнення Україною Цілей сталого розвитку закладено в основні принципи екологічної політики, зокрема, ціль 13 – Пом'якшення наслідків зміни клімату.

Стратегія національної екологічної політики України та Національний план дій у сучасних умовах мають визначальне значення для формування українського експертно-практичного бачення реалізації цих основоположних документів у сфері захисту довкілля, зокрема в формування державної політики та місцевих територіальних громад.

У Польщі управління розвитком базується на системі стратегічних документів, яка є основним інструментом управління державною політикою розвитку [9]. Стратегія країни є ключовим документом, що визначає цілі та напрями соціально-економічного та просторового розвитку на середньострокову перспективу. У системі управління розвитком до основних стратегічних документів віднесено 9 інтегрованих стратегій (в тому числі Національна стратегія регіонального розвитку 2030 (М. Р. 2019 roz. 1060), Національна екологічна політика 2030 – стратегія розвитку у сфері довкілля та водного господарства (М. Р. 2019 roz. 794). Ці стратегії поєднують соціальне, економічне та просторове планування, враховуючи зв'язки між різними сферами, забезпечуючи основу для координації діяльності в документах нижчих рівнів територіального поділу. На сьогодні в процесі розробки знаходиться Концепція розвитку країни до 2050 року, яка визначить напрями

розвитку та буде використана для підготовки стратегій розвитку.

Відповідно до визначеного критерію щодо об'єкту дослідження на регіональному рівні по українській стороні обрано Львівську область і її територіальні громади, по стороні Польщі – Люблінське воєводство і його гміни.

Під час дослідження проаналізовано ряд законодавчих документів. Основні порівняльні результати показано в таблиці 1.

Відповідно до аналізу стратегічних документів територіальних громад в Львівській області (зокрема, Великомоствська, Радехівська, Сокальська), побачено, що на локальному рівні створення екологічних програм відбувається хаотично. На сьогодні не в кожній громаді є відділ, відповідальний за екологічні питання. Це часто робить загальний економічний відділ. Інша проблема полягає в тому, що розроблені економічні програми не завжди відповідають стратегії розвитку територіальної громади, тобто створюються автономно.

Схожа ситуація є і в гмінах Польщі (аналізовано Chodel, Józefów nad Wisłą, Karczmiska, Łaziska, Opole Lubelskie, Poniatowa, Wilków). Хоча згідно вимог законодавства проекти гмінних програм охорони навколишнього середовища підлягають висновку виконавчого органу відповідного повіту (art. 17 ust. 2 pkt 3). Основна мета розроблення програми – вона повинна бути спрямована на покращення стану навколишнього природного середовища в гміні, мінімізацію негативного

впливу забруднення на окремі компоненти навколишнього середовища та раціональне управління його ресурсами та захист цінностей. Програма враховує цілі, сформульовані на місцевому рівні та прийняті в документах стратегічного планування на національному та регіональному рівнях, з особливим наголосом на Національній екологічній політиці до 2030 року, Програмі охорони навколишнього середовища для воєводства та Програмі охорони навколишнього середовища для повіту. Програма охорони навколишнього середовища має бути основою для функціонування системи управління навколишнім середовищем, обов'язковою для всіх видів діяльності та документів, пов'язаних з охороною навколишнього середовища та природи на рівні територіальної одиниці.

Висновки. Дослідження проведено на підставі аналізу стратегічних документів на регіональному рівні (Львівська область і Люблінське воєводство). На цій підставі сформовано діючу систему планування, яку зображено на рис. 1. Під час дослідження встановлено, що завдання щодо охорони навколишнього середовища сформульовані в Стратегії розвитку Люблінського воєводства та Стратегії розвитку Львівської області безпосередньо пов'язані з протидією загрозам та покращенням стану навколишнього природного середовища. Програма охорони навколишнього середовища Люблінського воєводства не має прямого зв'язку зі Стратегією розвитку

Таблиця 1

Законодавчі документи, щодо екологічної політики

Україна	Польща
На державному рівні	
Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30 вересня 2019 року № 722/2019 Закон України «Про Основи (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28 лютого 2019 р. № 16, ст. 70; Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року» від 21 квітня 2021 р. № 443	Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (tekst jedn. Dz. U. 2023 poz. 225), nowelizacja z 2020 r. (Dz. U. 2020 poz. 1378) Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (M. P. 2017 poz. 260) Polityka ekologiczna państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej (M. P. 2019 poz. 794). Programu ochrony środowiska nakłada na samorząd gminny art. 17 ust. 1 Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jedn. Dz. U. 2022 poz. 2556)
Регіональний рівень	
Програма охорони навколишнього природного середовища на 2021–2025 роки	Program ochrony środowiska województwa lubelskiego na lata 2020–2023 z perspektywą do roku 2027
Місцевий рівень	
Стратегія розвитку громади Екологічна програма (в окремих випадках)	Strategia rozwoju gminy Program ekologiczny (w niektórych przypadkach)

Джерело: власне опрацювання [2; 4; 5; 10–12]

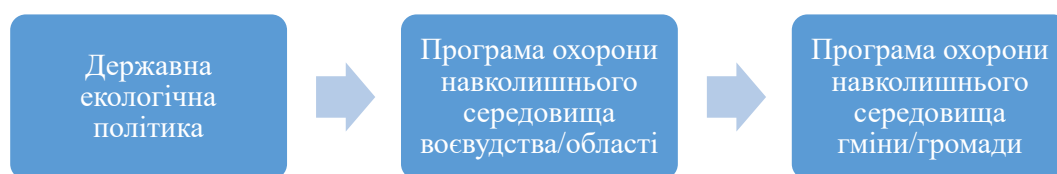

Рис. 1. Система планування

Джерело: власна розробка

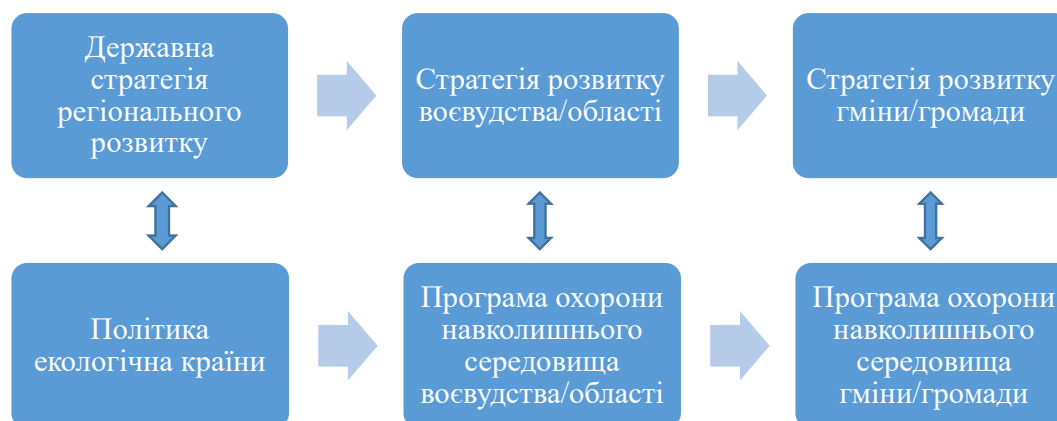

Рис. 2. Пропонована система планування

Джерело: власна розробка

Люблінського воєводства і повинна узгоджуватися зі стратегічними та програмними документами. Однак, згідно з формальними вимогами, перш за все враховуються сфери втручання та цілі, що впливають із національної екологічної політики.

Сьогодні система планування в Україні і Польщі має такий вигляд. Для посилення ефекту запропоновано пов'язати документи між собою. Адже, на схемі показано, що стратегічні документи на державному, регіональному та локальному рівнях пов'язані, але стратегічні програми створені окремо. Вважаю за доцільне, спираючись на отримані

результати дослідження, запропонувати нову схему системи планування, яку Україна може використати, щоб не повторювати помилок своїх сусідів.

Після отримання Україною статусу кандидата в ЄС у 2022 році, виникають зобов'язання щодо відповідності стратегічних документів стандартам ЄС. Важливу роль по обміну досвідом може відіграти міжнародна співпраця з Польщею, саме сформовані консорціуми для співпраці і консультацій на місцевому рівні можуть відіграти роль дорадчих служб для українських органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Бурдяк В., Макар Ю. Екологія довкілля у діяльності територіальних громад. *SCIENTIA*. 2020. No.14/2. с. 58–64.
2. Програма охорони навколишнього природного середовища на 2021-2025 роки. Рішення Львівської обласної ради № 72 від 23.02.2021.
3. Стегней М. І. Екологічні пріоритети розвитку сільських територій. *Економіка та держава*. 2015. № 1. С. 17–21. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2015_1_6
4. Стратегія розвитку Львівської області на 2021 – 2027 роки. Затвердження Львівською обласною радою XXIII сесія VII скликання, Рішення № 948 від 24 грудня 2019 року.
5. Указ Президента України щодо Цілей сталого розвитку України до 2030 року від 30 вересня 2019 року № 722/2019.
6. Фесюк В. О., Мороз І. А. Ефективність реалізації місцевої екологічної політики у Волинській області. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Екологія*. 2016. Вип. 1. С. 246–256. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkpueko_2016_1_28
7. Центр екологічних ініціатив Екодія. URL: <https://ecoaction.org.ua/> (дата звернення: 03.07.2023).
8. Baran-Zgłobicka B. (2017) *Środowisko przyrodnicze w zarządzaniu przestrzenią i rozwojem lokalnym na obszarach wiejskich*. Wyd. UMCS, Lublin.

9. Gawroński H. (2010) Zarządzanie strategiczne w samorządach lokalnych. Warszawa.
10. Guidelines for the Development of Voivodeship, Powiat, and Gmina Environmental Protection Programmes, 2015. Ministry of Environment.
11. Development Policy Act of 6th December 2006. Journal of Laws of the Republic of Poland 2006, No. 227, item 1658 (consolidated text: Journal of Laws 2023, No. 225).
12. Environmental Protection Act of 27th April 2001. Journal of Laws of the Republic of Poland 2001, No. 62, item 627 (consolidated text: Journal of Laws 2022, No. 2556).
13. Karaczun Z. (2020) Analiza ewolucji instrumentów polityki ekologicznej w polskim systemie zarządzania ochrona środowiska oraz ocena potrzeby nowych narzędzi / red. Szymalski W. 100 lat ochrony środowiska w Polsce. Instytut na Rzecz Ekorozwoju, Radom, pp. 57–74.
14. Wiatrak A. (2011) Strategie rozwoju gmin wiejskich. IRWiR PAN, Warszawa.

References:

1. Burdiak V, Makar Yu. (2020) Ekolohiia dovkillia u diialnosti terytorialnykh hromad [Environmental ecology in the activity of territorial communities]. *SCIENTIA*, no. 14/2, pp. 58–64.
2. Prohrama okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha na 2021–2025 roky. Rishennia Lvivskoi oblasnoi rady No. 72 vid 23.02.2021.
3. Stehnei M. I. (2015) Ekolohichni priorytety rozvytku silskykh terytorii [Ecological priorities for the development of rural areas] *Ekonomika ta derzhava*, no. 1. p. 17–21. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2015_1_6
4. Stratehiiia rozvytku Lvivskoi oblasti na 2021 – 2027 roky. Zatverdzhennia Lvivskoiu oblasnoiu radoiu XXIII sesiia VII sklykannia, Rishennia No. 948 vid 24 hrudnia 2019 roku.
5. Ukaz Prezydenta Ukrainy shchodo Tsilei staloho rozvytku Ukrainy do 2030 roku vid 30 veresnia 2019 roku No. 722/2019
6. Fesiuk V. O., Moroz I. A. (2016) Efektyvnist realizatsii mistsevoi ekolohichnoi polityky u Volynskii oblasti [Effectiveness of implementation of local environmental policy in the Volyn region] *Visnyk Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiiienka. Seriia : Ekolohiia*, vyp. 1, pp. 246–256. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkpnuoko_2016_1_28
7. Tsentr ekolohichnykh initsiatyv Ekodiia. Available at: <https://ecoaction.org.ua/> (accessed July 3, 2023).
8. Baran-Zgłobicka B. (2017) *Środowisko przyrodnicze w zarządzaniu przestrzenią i rozwojem lokalnym na obszarach wiejskich*. Wyd. UMCS, Lublin.
9. Gawroński H. (2010) Zarządzanie strategiczne w samorządach lokalnych, Warszawa.
10. Guidelines for the Development of Voivodeship, Powiat, and Gmina Environmental Protection Programmes, 2015. Ministry of Environment.
11. Development Policy Act of 6th December 2006. Journal of Laws of the Republic of Poland 2006, No. 227, item 1658 (consolidated text: Journal of Laws 2023, No. 225).
12. Environmental Protection Act of 27th April 2001. Journal of Laws of the Republic of Poland 2001, No. 62, item 627 (consolidated text: Journal of Laws 2022, No. 2556).
13. Karaczun Z. (2020) Analiza ewolucji instrumentów polityki ekologicznej w polskim systemie zarządzania ochrona środowiska oraz ocena potrzeby nowych narzędzi / red. Szymalski W. 100 lat ochrony środowiska w Polsce. Instytut na Rzecz Ekorozwoju, Radom, pp. 57–74.
14. Wiatrak A. (2011) Strategie rozwoju gmin wiejskich. IRWiR PAN, Warszawa.